

Derrick: de afwezige vader

Maaïke Meijer

column

TELEVISIE-SERIES HEBBEN EEN VERSLAVEND EFFECT. Ook op mij. Eenmaal ingevoerd in de wereld van *Derrick*, *Cagney & Lacey*, *Pleidooi* en *Medisch Centrum West* keek ik er liefst elke week naar. *Dallas* pakte me niet, evenmin als *Miami Vice* of *Golden Girls*, en dit patroon schijnt typisch te zijn voor veel kijkers. Je kiest voor een serie, 'jouw' serie. Vriendinnen m/v, op de hoogte van je verslaving, zijn bereid een aflevering die wegens omstandigheden gemist moet worden voor je op video op te nemen. Zelf ben ik ook altijd in de stemming met een mede-verslaafde de laatste ontwikkelingen in *Medisch Centrum West* door te spreken. Series zijn niet alleen leuk om naar te kijken. Ze zijn, evenals sportbeoefening, tuinieren en werk, een vorm van sociale communicatie.

Sinds enige tijd ben ik geboeid door de 'cultural studies'-benadering en dat geeft mijn liefhebberij ook een professioneel tintje. Ik vraag mij af hoe verschillende series in de huidige Nederlandse context functioneren. Wat voor sociaal en symbolisch universum schept de serie? Welke boodschap levert deze af? Waarom moet die boodschap juist nu worden gebracht? Hoe representeert en produceert de serie sekse-verhoudingen? Hoe 'werkt' deze representatie op kijkers? Welke actuele conflicten of verschijnselen worden door de serie aangesproken, bemiddeld en herschreven? Voor die vragen doet het er niet toe of een serie van Nederlandse origine is of niet. De serie wordt geconsumeerd in Nederland, en 'werkt' dus binnen onze cultuur.

Een van mijn geliefde series, die ik vanuit het perspectief van sekse-representatie ook buitengewoon interessant vind, is *Derrick*. Als elke serie biedt *Derrick* een, na twee afleveringen al herkenbare, wereld aan. Voor wie er nooit naar kijkt: *Derrick* is een Duitse politieserie, genoemd naar de vaste hoofdrolspeler *Hauptinspektor* (Stephan) *Derrick*, van de afdeling *Mordkommission*: Moordzaken. Samen met zijn assistent Harry Klein lost *Derrick* elke week op het scherm een moord op. Hier geen overvolle politiebureaus, rinkelende telefoons, gierende achtervolgingen met sirenes, of overspannen chefs, als in veel Amerikaanse series. *Derrick* is zelf de chef, en hij is bovendien te oud voor achtervolgingen of straatgevechten. Als hij een enkele keer zijn pistool trekt doet hij dat altijd binnenskamers, en rustig alsof hij zijn portefeuille uit zijn binnenzak haalt, alleen wat sneller. Ook Harry, het type van de verstandige zoon, gaat zich nooit aan fysiek geweld te buiten. *Derrick* en Harry hebben een kalm kantoor waar je verder zelden iemand van de politie ziet. Als daar de telefoon gaat, nemen ze zelf op, en is het altijd om een belangrijke tip of een veelzeggende mededeling van een der verdachten.

Omdat het accent niet valt op de fysieke heroïek van het politiebestaan (*Derrick* en Harry schieten zelden) kan het ergens anders vallen: op de psychologie van de verdachten, het menselijk drama dat tot de moord heeft geleid, en op de indringende wijze waarop *Derrick* dit drama in korte tijd weet te doorgronden.

1 Van de moorden en doodslagen in de relatiesfeer wordt ongeveer 90% opgelost, daarbuiten slechts 40%. Omdat er buiten de relationele sfeer tweemaal zoveel slachtoffers vallen blijft zo'n 45% van de moord- en doodslagen nimmer opgehelderd (mededeling voorlichting politie Amsterdam).

De aflevering begint vaak met de personages in wier midden de moord wordt gepleegd. Derrick en Harry arriveren op de plaats des onheils, spreken met de mensen rond de dode, ondervragen, beraadslagen onderling, zoeken mensen op, ondervragen opnieuw en lossen de zaak onveranderlijk op. Heel anders dan in het 'echte leven', waar naar het schijnt bijna de helft van de moorden nooit wordt opgelost¹—maar we kijken natuurlijk niet naar de televisie om het echte leven te zien. Klassiek, voorspelbaar, stereotiep haast: wat kan daar interessant aan zijn? Waarom kijk ik zo graag naar Derrick?

Ten eerste kijk ik, net als iedereen, omdat Derrick niet het echte leven is. De troost die Derrick biedt is dat wij kunnen kijken naar het razen van de slechtheid, in de zekerheid dat Derrick er een halt aan toeroept. Verder is het prettig dat elke aflevering ons in een afgrond van een menselijk drama laat kijken, terwijl we de personages die erbij betrokken zijn toch geheel gaan begrijpen. Zo beschreef E.M. Forster in zijn beroemde boekje *Aspects of the Novel* ook de troost die uitgaat van romans. Het werkelijke leven is een chaos: 'We cannot understand each other, except in a rough and ready way; we cannot reveal ourselves, even when we want to; what we call intimacy is only a makeshift; perfect knowledge is an illusion. But in the novel we can know people perfectly, and (...) we can find here a compensation for their dimness in life.' Hetzelfde geldt voor de Derrick-verhalen: ze geven je de illusie van helderheid, inzichtelijkheid.

Maar belangrijker is dat Derrick mij aantrekt als persoon. Ik bewonder zijn realisme, zijn onverschrokkenheid in het aangezicht van menselijke kwaadaardigheid. Zijn aanschouwing daarvan is open: niets menselijks verbaast hem meer. Hij heeft alles al gezien: afpersing, hebzucht, *crimes passionels* in alle soorten en maten. Hij heeft zo'n geroutineerde, geduldige en op een of andere manier toch ook verbeterde manier van vorsen naar het motief en de toedracht. Zijn overwicht is verpletterend. Zijn rust benijdenswaardig. Derrick heeft het bijvoorbeeld nooit druk, werkt nooit aan drie zaken tegelijk, en heeft nooit persoonlijke problemen. Hij is bijna *abstract*. Hij is uitsluitend en alleen aanwezig voor het oplossen van dit misdrijf. Hij is een functie van die oplossing. Routinewerk—als het naspeuren van kentekens, telefoonnummers en bloedgroepen—delegeert hij als vanzelfsprekend aan Harry, die deze nederige klussen tevreden en accuraat uitvoert. Zodoende heeft Derrick zelf tijd om na te denken over het karakter van de personages die bij de moord betrokken zijn, en tijd om een ingenieuze val op te zetten, waar de dader m/v zich zal verspreken of anderszins verraden. Tegen zijn directe manier van vragen, die toch iets zachtmoedigs heeft, is niemand opgewassen. 'Was für eine Beziehung hatten Sie zu Ihrer Frau?' 'Und sie haben wirklich nicht gewusst, woher das Geld kam?' 'Rufen sie Ihren Mann immer an wenn sie mit einem anderen nachts in einem Hotel sind?'

Derrick heeft de mensen door, op een manier waarop je bijna zelf wel doorschouwd zou willen worden. Hij heeft aandacht. Belangrijk voor de retoriek van elk Derrick-verhaal is, dat Derrick altijd een coalitie sluit met degenen die in een corrupte situatie hun rechtsgevoel en geweten hebben bewaard. Hij roept eerlijkheid in mensen wakker. Hij staat voor rechtsgevoel, geweten, en het is alsof hij die eigenschappen versterkt in anderen, en ze dan inzet tegen het kwaad. Derrick is intens ethisch. Hij heeft iets vaderlijks. Ik bedoel dat niet ironisch of negatief. Derrick is een vaderfiguur in de beste zin des woords.

Om wat voor vaderlijkheid gaat het dan? Ik meen om een afwezige, en om een utopische vaderlijkheid. Afwezig, want niemand in het milieu waarin de moord is gepleegd, is zoals Derrick. Het is een vaderloze omgeving: de erin aanwezige mannen zijn zwak, corrupt, jong of crimineel. Was er wel een sterke, positieve vaderfiguur, dan zou de moord nooit gepleegd zijn. Derrick kon de moord niet verhinderen. Hij komt altijd te laat, zijn expertise wordt pas ingeroepen nadat de ellende is geschied. Hoogstens voorkomen Derrick en Harry een tweede moord, de moord op een getuige bijvoorbeeld. Derricks komst maakt eigenlijk duidelijk wat er in de situatie ontbrak. Het is daarom, dat Derrick het ontbreken van vaderlijkheid en ethiek betekent. Derrick is de *displaced father*: hij komt waar de afwezigheid van ethiek, liefde en verantwoordelijkheid tot moord heeft geleid. Maar Derrick zal weer weggaan. Achter zijn rug worden de contouren zichtbaar van een vaderloze maatschappij. Derrick is de laatste der vaders. Hoewel hij een situatie vaak beter achterlaat dan hij haar heeft aangetroffen, weet de kijker dat geen honderd Derricks ertegenop kunnen: in een vaderloze wereld woekert de liefdeloosheid voort.

Derrick representeert ook een utopische vaderlijkheid, een vaderlijkheid die misschien wel nooit heeft bestaan. Hij bekijkt het slagveld waar de moord is geschied met een on-hartstochtelijke, kalme blik. In het gezicht van onrecht, leugens en corruptie wordt hij oprecht woedend, maar hij uit dat op een beheerste wijze. Hij is niet cynisch, hij is volwassen. Hij representeert de integere patriarch: oud beeld van mannelijkheid, maar een waartegen ik eigenlijk geen bezwaar heb. Een vader, maar een met gevoel, verantwoordelijkheid, rust, intelligentie, evenwicht. Bestaan zulke mannen? Bestonden er maar vele: als representatie is Derrick in elk geval het tegendeel van de karikatuur-vader. Hij is een vader wiens overwicht nog ergens op gebaseerd is.

De boodschap die de serie brengt is dus, paradoxaal, dat de vader-figuur in de moderne wereld is weggevallen. Tegelijk idealiseert de serie het vaderlijke. Hij getuigt van een nostalgie naar de vader. Hij bevredigt de kijker in zijn/haar verlangen naar zo'n figuur, terwijl tegelijk de boodschap wordt overgebracht dat die tot de verleden tijd behoort, of in het geheel niet bestaat. Vanuit feministisch standpunt is dat een interessante boodschap. Elke feminist zal hem kunnen

onderschrijven. Tegelijk zit er een addertje onder het gras. Want waar is de moederfiguur in dit nostalgische patriarchaat? Het probleem is dat er in de wereld van Derrick geen moederfiguur is die ook maar enigmatische Derricks tegenhanger kan zijn. Derrick, zelf vrijgezel, heeft slechts een 'zoon', Harry, met wie hij in conflictloze harmonie leeft. De moeder wordt eenvoudigweg overgeslagen. Hoewel Derrick, dat moet gezegd, nimmer seksistisch is, en vrouwen altijd even serieus neemt als mannen, representeren hij en Harry toch een wereld waarin uitsluitend mannen de dienst uitmaken. Mannen als het morele centrum in een wereld waar het morele centrum uit verdwenen is.

Hoe aantrekkelijk Derrick in vele opzichten ook is, uiteindelijk is de boodschap van deze serie voor vrouwelijke kijkers licht ontmoedigend. Want de wereld is niet alleen vaderloos, maar ook moederloos. Moederloos geworden, moederloos gemaakt. Zou het niet mooi zijn als Derrick een oudere vrouw was, met een assistente, Harriët, een conflictvrije moeder-dochter-relatie? Stephanie Derrick, even capabel, intelligent, betrokken, en beheerst-woedend over de rottigheid in de wereld? Zo'n Derrick zou niet realistisch zijn, kan men tegenwerpen. Vrouwelijke rechercheurs zijn hoogstens pas tien jaar in dienst. Cagney en Lacey zijn begin veertig. We moeten nog een paar decennia wachten voordat Cagney, Lacey en hun Duitse vrouwelijke collega's *in their sixties* een beeld van utopische moederlijkheid representeren. Maar die dag zal ongetwijfeld komen. Waarmee ik zeggen wil: de revolutie die Cagney en Lacey, en de vele andere vrouwelijke rechercheurs, betekenen in het genre van de politiserie is niet gering.